

ECONOMIC AND MANAGEMENT AT ENTERPRISES

DOI: 10.46340/eujem.2020.6.4.12

Kateryna Vaskivska, ScD in Economics

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1615-3488>

Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine; John Paul II Catholic University of Lublin, Poland

Lyubov Lozinska

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9993-9875>

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

Julia Galimuk, chief expert

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3901-7606>

Antimonopoly Committee of Ukraine

MANAGEMENT OF ECONOMIC POTENTIAL OF THE ENTERPRISE OF RURAL TERRITORIAL COMMUNITIES IN THE CONDITIONS OF CHANGES

Катерина Васьківська, д. е. н.

Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна; Католицький університет Любельський Івана Павла II, Люблін, Польща

Любов Лозінська

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Україна

Юлія Галімук, головний експерт

Антимонопольний комітет України

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ЗМІН

The article emphasizes that the process of managing the economic potential of the enterprise of the rural territorial community in terms of change is the ability of the enterprise to withstand, resist and adapt to external (exogenous) and internal (endogenous) changes. It is noted that the rural territorial community should be considered based on the definition of the combination of structural components, namely components: geographical, natural resource, settlement, economic, investment and innovation, social, demographic, environmental, independence of the administrative system. The main factors of the external environment that affect the functioning of the enterprise are analyzed. The main problems that negatively affect the development of entrepreneurship in rural areas have been identified. Taking into account the decentralization approach to the organization of state support for entrepreneurship development, which is based on the principle of subsidiarity and determines the feasibility of dividing tasks between central and local levels, identified areas for economic management of rural communities and proposed measures for their implementation.

Keywords: management, economic potential, enterprises, rural territorial community, changes, structural components.

Постановка проблеми. Будь-яке підприємство не може бути успішним без ефективного адміністрування, під яким слід розуміти цілеспрямовану діяльність з метою досягнення поставлених цілей із врахуванням змін, як зовнішнього, так і внутрішнього середовища. Економічний розвиток

підприємства прослідковується в умовах адаптації його до зовнішнього середовища, яке постійно перебуває під впливом різного характеру змін.

Системно-комплексні зміни, які зумовлені динамічністю і складністю соціально-економічних перетворень, як в державі, так і в світі, вимагають змін економічної діяльності підприємств. Якщо розглядати локальний рівень функціонування підприємства, то ці зміни стосуються в першу чергу сфери адміністрування, а саме, зміни вимог до компетенції та зацікавленості працівників, зміни технологій виробництва. А це можливе за умов удосконалення форм взаємодії зовнішнього та внутрішнього середовищ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні вчені приділяють значну увагу управлінню економічним потенціалом підприємства, його структурним компонентам. В економічній літературі економічний потенціал підприємства розглядається з різних підходів. Ресурсний підхід підтримують вчені: Балацький О.Ф.¹, Костирко Р. О.², Савченко М. В.³, а представниками цільового підходу є: Жежак Й.⁴ (Польща), Шкроміда Н.Я.⁵, Ковальов В. В., Волкова О. Н.⁶ (Росія) та інші. Управління економічним потенціалом підприємства сільських територіальних громад в умовах змін вимагають більш глибокого дослідження.

Метою статті є узагальнення досвіду управління економічним потенціалом підприємств сільських територіальних громад в умовах змін із врахуванням їх особливостей функціонування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес управління економічним потенціалом підприємств сільських територіальних громад в умовах змін можна розділити на ряд етапів: перший – виявлення змін зовнішнього середовища, моніторинг щодо впливу цих змін на підприємницьку діяльність; другий – розробка комплексу заходів щодо підтримки змін; третій – реалізація виробничої діяльності з урахуванням змін; четвертий – аналіз результатів діяльності підприємства в умовах змін; п'ятий – запровадження заходів щодо змін внутрішнього середовища; шостий – адаптація внутрішнього середовища функціонування підприємства до змін зовнішнього середовища. Процес змін економічної діяльності підприємства проявляється в чомусь новому, як у сферах внутрішнього, так і в зовнішнього середовища. Зокрема, на локальному рівні, у внутрішній сфері це можуть бути цілі, стратегія розвитку, ціна та якість продукції, конкуренція та пріоритетні напрями діяльності підприємства, освіта та компетенції працівників. А, у зовнішньому середовищі – територіальна громада, місцеві податки і збори, сільський ринок праці, рівень розвитку інфраструктури, ресурсний потенціал території, місцезонаштування, традиції, звичаї, культура і т. д. (рис. 1). Зміни внутрішнього середовища виникають внаслідок того, що підприємство, як суб'єкт господарювання, відповідно до вимог часу змушене адаптуватись до змін зовнішнього середовища, в якому функціонує.

При управлінні економічним потенціалом підприємства сільських територіальних громад потрібно постійно проводити моніторинг структурних компонентів зовнішнього середовища і приймати відповідні заходи щодо власних потреб у змінах. Серед структурних компонентів слід виділити: адміністративні, економічні, технологічні, соціальні, екологічні, природничі, культурні.

Якщо брати до уваги регіональний рівень, то діяльність будь-якого підприємства в умовах змін постійно піддається впливу різноманітних факторів та невизначених чинників, зумовлених зростанням конкуренції на ринку або нестабільністю політичної ситуації в країні. Це може призвести як до позитивних, так і до негативних змін в управлінні економічним потенціалом підприємства. Забезпечення стабільності та мінімізація впливу різноманітних факторів є необхідною умовою існування кожного підприємства. Саме тому є потреба дослідження факторів, що впливають на управлінський процес, аналізу причин, що спричиняють появу негативних тенденцій та явищ у розвитку підприємств сільських територіальних громад.

¹ Балацький, О. Ф. (2006). *Економічний потенціал адміністративних і виробничих систем*. Суми : Университетская книга, 68-112.

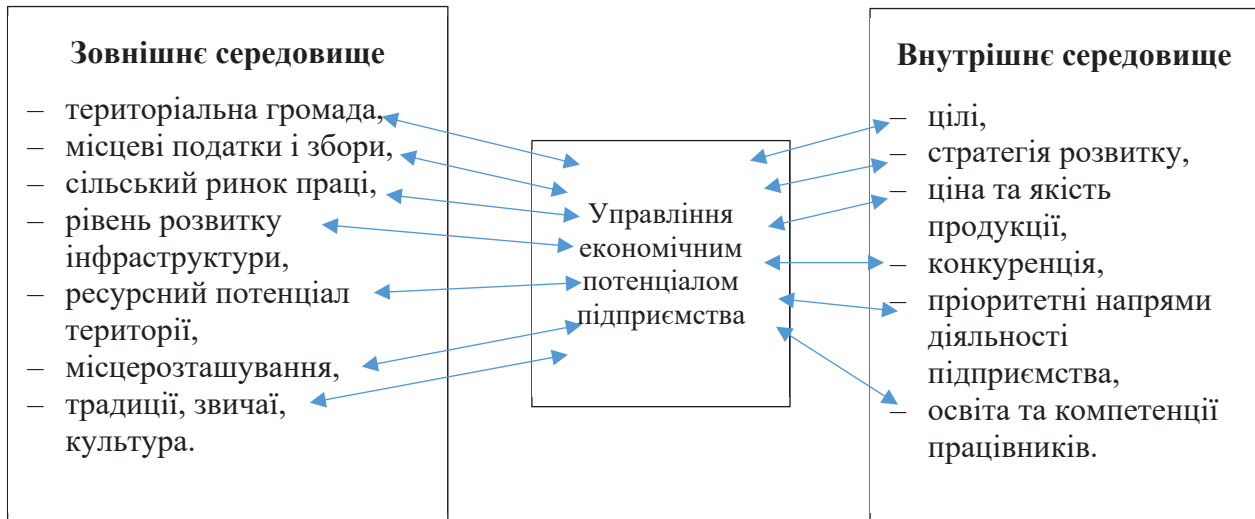
² Костирко, Р. О. (2007). Комплексний підхід до стратегічного аналізу потенціалу фінансово-економічної стійкості господарюючого суб'єкта. *Вісник НУ Львівська Політехніка. Серія: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*, 578, 141-145.

³ Савченко, В. Ф. (2009). *Потенціал національної економіки України*. Чернівці: ЧДІЕІУ, 86-97.

⁴ Jeżak, J. (1990). *Strategiczne zarządzanie przedsiębiorstwem*. Łódź, 37-58.

⁵ Шкроміда, Н. Я. (2011). Комплексна оцінка економічного потенціалу суб'єктів господарювання. *Економічний аналіз: Збірник наукових праць*. Тернопіль: Економічна думка;ТНУ, 9 (1), 383-386.

⁶ Ковалев, В. В., Волкова, О. Н. (2002). *Анализ хозяйственной деятельности предприятия*. Москва: РОСПЕКТ, 73-114.

Рис. 1. Вплив змін внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства на процес управління економічним потенціалом підприємства*

*Джерело: розроблено авторами.

Як відомо, невизначеність факторів зовнішнього та внутрішнього середовища негативно впливає як на процес адміністрування, так і на функціонування самого підприємства, що спричиняє відсутність забезпечення відповідного рівня заходів. Позитивні значення показників основних економічних показників (прибутку, рентабельності, фінансової стійкості, платоспроможності, ліквідності) є підґрунтям для нормального функціонування підприємства і поступового нарощування економічного потенціалу.

Основним джерелом формування економічного потенціалу, зокрема, фінансового є дохід від реалізації продукції, різні частини якої набувають форми грошових доходів і накопичень. Для стабільного формування достатнього обсягу фінансового потенціалу його джерела самі повинні бути стабільними. Тут важливою для підприємств різних форм власності є можливість відшкодувати позичкові кошти з відсотками у визначений термін¹.

Процес формування сільської територіальної громади відбувається під впливом таких аспектів:

– територія формується в результаті соціальної мобілізації населенням, яке проживає на ній. Цілком підтримуємо вченого М. Халбвакс, який виділяє двосторонній зв'язок простору та колективу як складових території: «група не може з'явитися, вижити та усвідомити себе, не маючи видимих форм простору»²;

- кожне підприємство сільської територіальної громади знаходить свою нішу;
- на конкретній території, а результат його функціонування має вплив на соціально-економічний розвиток;
- сільську територіальну громаду слід розглядати як цілісну систему з власним економічним потенціалом;
- формування сільської територіальної громади постійно перебуває під впливом зовнішніх і внутрішніх змін, які формують її як територію.

Відповідно сільську територіальну громаду слід розглядати, виходячи з визначення особливостей поєднання структурних компонентів, а саме складових: географічної, природно-ресурсної, поселенської, економічної, інвестиційно-інноваційної, соціальної, демографічної, екологічної, самостійності адміністративно-управлінської системи (рис. 2).

¹ Прокопишак, В. Б. (2013). *Формування фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств*. Львів: Видавництво: Ліга-Прес, 11-12.

² Halbwachs, M. (1938). *Morphologie sociale*. Paris: A. Colin. *Researchgate* <https://www.researchgate.net/publication/292073218_Morfologia_social_y_demografia_en_Maurice_Halbwachs> (2020, квітень, 13).

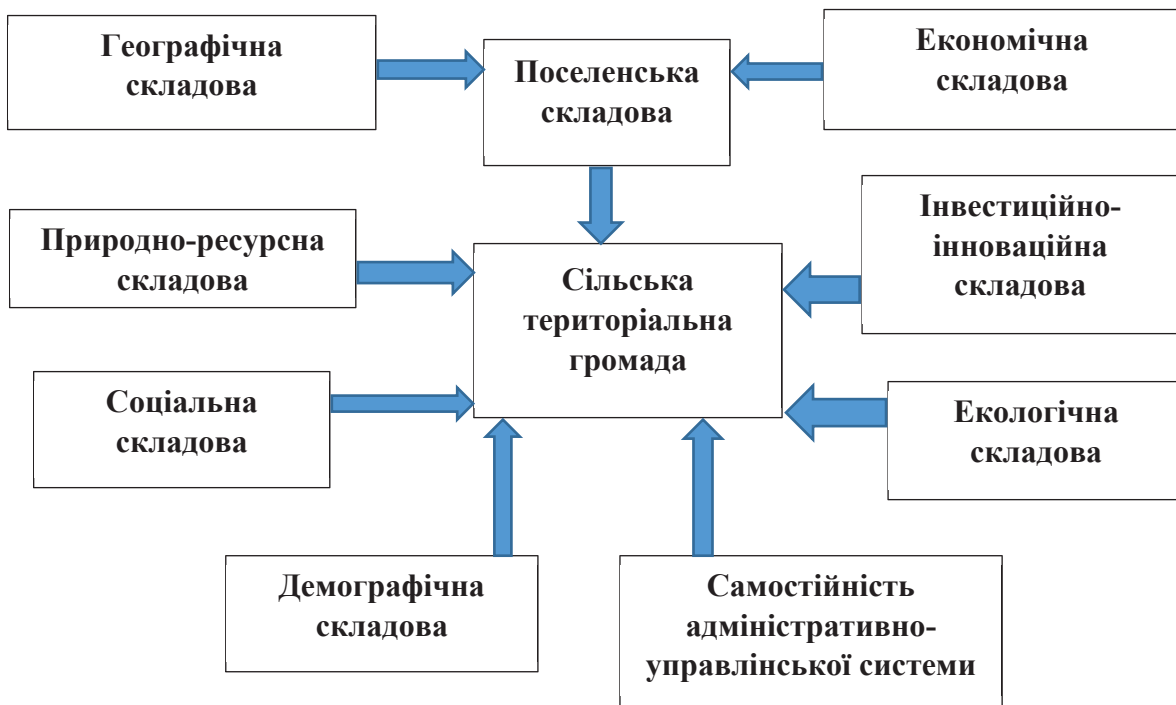

Рис. 2. Складові цілісної системи сільської територіальної громади*

*Джерело: розроблено авторами.

Процес управління економічним потенціалом підприємства сільської територіальної громади в умовах змін полягає у здатності підприємства вистояти, протистояти і адаптуватися до дії зовнішніх (екзогенних) та внутрішніх (ендогенних) змін. На управлінські рішення, прийняті керівниками суб'єктів господарювання, впливають такі зовнішні фактори, як: стан економіки; фінансова політика держави; законодавчо-нормативна база; державне фінансове регулювання; дії конкурентів; дії постачальників та поведінка споживачів; дії фінансових посередників; дії інвесторів; рівень соціально-культурного розвитку; соціальні, культурні та екологічні фактори. Структура внутрішніх факторів обумовлена самим внутрішнім середовищем функціонування підприємства та визначається їх виробничим, фінансово-господарським, кадровим потенціалом, технологічним забезпеченням, отриманими результатами.

Багато джерел надають різні класифікації факторам, що впливають на виробничо-господарську діяльність підприємства і сприяють змінам, а саме їх класифікують за такими ознаками: за місцем виникнення (зовнішні, внутрішні); за важливістю результату (основні, другорядні); за структурою (прості, складні); за масштабом впливу (одноосібні, багатоосібні); за можливістю прогнозування (прогнозовані, умовно прогнозовані, негативні, нульові, позитивні); за ступенем впливу на діяльність підприємства (динамічні, короткочасні); за ймовірністю реалізації (високі, середні, малі); за часом дії (постійні, тимчасові). Але, з нашої точки зору, на сьогодні відсутнє повне комплексне та системне їх відображення. Причинами несприятливого стану підприємства, в першу чергу, є системні макроекономічні причини, особливо в умовах нестабільної економіки, при якій практично неможливо використовувати кількісний метод оцінки, що дозволяє впорядкувати досліджувані зовнішні фактори і приводити їх у порівнянний вид. Але спрогнозувати результати виробничої діяльності підприємства практично неможливо. Тому їх слід віднести до розряду некерованих. При цьому зовнішні чинники впливають на внутрішні, які проявляють себе через них, змінюючи кількісне вираження останніх. Звичайно, боротися з багатьма зовнішніми факторами окремим підприємствам не під силу, але на регіональному рівні доцільно виробити спільну стратегію, яка б дозволила оптимізувати появу економічних, фінансових чи інших видів ризиків. Зовнішні фактори, невіддільні волі підприємства, і внутрішні, залежні від організації його роботи, класифікуються за місцем виникнення. Для ринкової економіки характерне і необхідне активне реагування управління підприємством на зміну зовнішніх і внутрішніх факторів.

Більшість вчених, зокрема, Пічугіна Т. С., Ткачова С. С., Ткаченко О. П. виділяють два основні види організаційних змін – планові (стратегічні) та ситуаційні (динамічні або реакційні)¹. Планові зміни – це усвідомлені, наперед сплановані зміни, які відповідають стратегічним цілям підприємства. Це зміни, які відповідають змінам зовнішнього середовища. Ситуаційні зміни відбуваються незалежно від бажання керівника чи адміністрації підприємства. До ситуаційних змін, які можуть виникати на підприємства, можна віднести: старіння машин та обладнання, технологій, невідповідність кваліфікації працівників потребам ринку і т. д. Можна виділити ще третю групу організаційних змін у функціонуванні підприємства. Це непередбачувані зміни, які виникають незалежно від діяльності підприємства, але впливають на кінцеві результати. Це зміни, які відповідають зміні потреб споживачів, мотивації працівників, іміджу підприємства.

Для забезпечення сталого розвитку підприємства необхідно так управляти в умовах зазначених змін, щоб нівелювати їх негативний вплив на функціонування підприємства. У ситуації, коли підприємство має стійку внутрішню структуру й об'ємні запаси, але зовнішнє середовище досить нестабільне, ефективними будуть заходи щодо застереження зовнішніх загроз на ринку шляхом диверсифікації та модернізації підприємницької діяльності. Якщо господарююча одиниця має більше слабких сторін, ніж сильних, доцільним є або зосередження на дуже вузькому сегменті ринку, або вихід із ринку. У наукових виданнях зовнішнє середовище виступає як багаторівнева структура різних елементів, які є за межами підприємства проте різним чином впливають на його діяльність. Також виділяють і різні методи аналізу зовнішнього середовища.

Оскільки з різних причин виникають фактори, що впливають на виробничо-господарську діяльність підприємства, то при визначенні методів адміністрування підприємницької діяльності їх потрібно врахувати. Якщо зовнішні фактори, що впливають на функціонування підприємства, викликані дією об'єктивних економічних законів і майже не залежать від його діяльності, то внутрішнім факторам властивий високий рівень керованості, а характер їх зміни не опосередковано залежить від організації роботи самого підприємства.

Таким чином, вплив внутрішніх і зовнішніх факторів на функціонування підприємства буває різним, яким необхідно і можливо управляти в певних межах. Зовнішні фактори впливу в більшості випадків не підлягають регулюванню зі сторони керівників певного підприємства задля забезпечення стабільності. Основні фактори зовнішнього середовища, які впливають на функціонування підприємства та їх групування наведено в табл. 1.

Фактори 1 рівня – це базові або основні, які виникають через дію факторів нижчого рівня (2 і 3 рівень), також через взаємодію зі системою виступають генератором дрібних факторів. До базових факторів можна віднести: фазу економічного розвитку системи; стадію життєвого циклу підприємства.

Фаза економічного циклу розвитку підприємства є базовим зовнішнім фактором, що впливає на економічні показники, а саме прибуток. Залежно від фази життєвого циклу, будуть різними темпи реалізації продукції, виробництва, їх співвідношення, що впливатиме на інвестиційну привабливість підприємства та кінцеві результати фінансової діяльності підприємства.

Другим базовим фактором 1 рівня виступає стадія життєвого циклу підприємства. На рівні підприємства важливо приділяти увагу з'ясуванню стадії, на якій перебуває підприємство, оскільки специфіка кожної окремої стадії розвитку буде визначати його слабкі і сильні сторони можливості до збільшення обсягів виробництва і реалізації продукції чи послуг, що, своєю чергою, дає змогу прогнозувати результати діяльності. Також варто відзначити, що визначення стадії життєвого циклу дає змогу визначити, які джерела коштів раціональніше використовувати, цим самим підтримати належний рівень прибутковості.

Фактори 2 рівня – похідні. Виникають через дію здебільшого базових факторів, до них належать: рівень доходів населення; демографічна ситуація; податкова політика держави; соціально-економічна політика держави; грошово-кредитна політика НБУ; стратегія управління обсягами діяльності; загальний рівень стабільності; стратегія управління активами; стратегія управління капіталом; стратегія управління грошовими потоками.

Фактори 2 рівня бувають як і внутрішніми, так зовнішніми. Зокрема, зовнішні фактори 2 рівня – це фактори, що виникають на рівні національної економіки, до них відносять державну політику у всіх сферах (соціально-економічна, податкова, фіскальна, монетарна, амортизаційна тощо).

¹ Пічугіна, Т. С., Ткачова, С. С., Ткаченко, О. П. (2017). *Управління змінами*. Харків: ХДУХТ, 22.

До внутрішніх факторів другого рівня належить стратегія розвитку підприємства, структурні компоненти економічного механізму підприємства.

Варто зауважити, що величина чистого прибутку підприємства залежить від багатьох факторів. Одним із найважливіших з них є структура фінансових ресурсів. Оскільки лише власних коштів не достатньо для реалізації великих інвестиційних проектів підприємств, необхідно залучати позикові кошти на фінансових ринках. У певних відношеннях до власних коштів і при належній процентній ставці позиковий капітал дає змогу збільшити рентабельність власного капіталу, але внаслідок невдалого співвідношення позикових і власних коштів підприємство може втратити фінансову стійкість і можливість здійснювати оплату платежів. Тому досить важливо обрати оптимальну структуру капіталу.

Таблиця 1

Основні фактори зовнішнього середовища, які впливають на функціонування підприємства*

Фактори	Структурні компоненти	Напрямок дослідження
Соціально-економічні	<ul style="list-style-type: none"> – темпи розвитку національної економіки; – рівень регіонального розвитку; – динаміка і кон'юнктура ринку; – темп інфляції; – рівень безробіття; – державна політика у сферах оподаткування, кредитування підприємств; – рівень освіти населення; – рівень медичного обслуговування; – темпи зміни мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму; – пенсійне забезпечення населення; – чисельність та структура населення; – темпи зростання доходів населення; – культура, традиції, звичаї населення. 	<ul style="list-style-type: none"> – оцінка попиту і пропозиції на цільовому ринку; – чутливість підприємства до вартості позикового капіталу; – аналіз тенденцій фондового та валютного ринку; – оцінка внутрішньогалузевої конкуренції; – діагностика макроекономічних показників; – вплив структури населення на діяльність підприємств.
Політичні	<ul style="list-style-type: none"> – політична ситуація; – рівень політичної стабільності; – рівень корупції. 	<ul style="list-style-type: none"> – періодичність політичних змін у країні.
Ситуаційні	<ul style="list-style-type: none"> – адміністративні перешкоди; – система забезпечення і охорони прав власності. 	<ul style="list-style-type: none"> – хід реформ та їх вплив на підприємницьку діяльність
Нормативно-правові	<ul style="list-style-type: none"> – нормативно-правове забезпечення у сфері підприємництва 	<ul style="list-style-type: none"> – вплив законодавчих норм та змін на підприємницьку діяльність; – правове забезпечення функціонування підприємства
Технологічні	<ul style="list-style-type: none"> – розвиток нових інноваційних технологій та можливість їх запровадження на підприємстві; – новітні стандарти техніки та обладнання. 	<ul style="list-style-type: none"> – аналіз можливостей підприємства вводити у виробничий процес новітні технології; – оцінка можливості запровадження нових методів отримання, зберігання та оброблення інформації.
Екологічні	<ul style="list-style-type: none"> – охорона навколишнього середовища; – екологічна безпека. 	<ul style="list-style-type: none"> – діагностика впливу виробничої діяльності підприємства на екологію регіону, території; – виробництво еко-продукції

*Джерело: розроблено авторами.

Фактори 3 рівня дають можливість з'ясувати механізм впливу похідних факторів на виробничо-господарську діяльність підприємства. До них належать: рівень конкурентних переваг і недоліків; склад та структуру активів; стратегія управління власними коштами і позиковим капіталом; стратегія управління ризиками.

Зовнішнім фактором третього рівня, що впливає на підприємницьку діяльність є рівень інфляційних процесів у державі. Такий фактор зменшує платоспроможність підприємства в наступних періодах виробничої діяльності через зменшення купівельної спроможності отриманого прибутку. Це призводить до зниження обсягу власних економічних ресурсів, у тому числі й фінансових, які формуються за рахунок внутрішніх джерел. Така ситуація впливає на зростання ціни на позикові кошти. А в кінцевому варіанті, можна говорити про зниження ринкової вартості підприємства. Отже, розв'язок проблеми забезпечення ефективного адміністрування підприємницької діяльності передбачає аналіз внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на функціонування підприємства.

На сучасному етапі основним важливим є конкурентна політика підприємства, тобто захист створеного, вже існуючого, конкурентного середовища, формування ефективного механізму конкурентних відносин, застосування нових методів регулювання підприємницької діяльності. На сьогоднішній день актуальним завданням, що позитивно впливає на підвищення конкурентоспроможності підприємств, залишається активізація інвестиційної діяльності та нарощення обсягів інвестицій. Відповідний притік інвестицій є пріоритетним напрямом діяльності керівника підприємства. Пріоритетним завданням державного регулювання розвитку інвестиційного потенціалу регіонів є активізація інвестиційних процесів в економіці України, формування сприятливого інвестиційного клімату, найбільш широкого залучення вітчизняних та іноземних інвестиційних ресурсів у розвиток економіки, соціальної сфери та науки регіону. Однак, інвестиційний процес в Україні сьогодні демонструє існування міжрегіональної асиметрії в територіальному та галузевому розподілі інвестиційних ресурсів, незначні та нерівномірні обсяги залучення капіталовкладень, тощо¹.

Отже, економічна конкуренція є найважливішим інститутом сучасної як підприємств, так і ринкової економіки в цілому. Необхідність її ефективного захисту та розвитку вимагає розроблення і реалізації дієвої державної конкурентної політики. Конкурентна політика держави покликана сприяти розвитку конкуренції на ринках товарів та послуг, стимулювати створення і розвиток цивілізованого конкурентного середовища і конкурентних механізмів, забезпечувати рівні конкурентні умови. Пріоритетами в цій сфері повинно стати створення умов для розвитку конкуренції, зокрема, завдяки зниженню бар'єрів входу, розвитку ринкової інфраструктури та підтримки інновацій. Для ефективної реалізації конкурентної політики в Україні необхідним є формування збалансованої системи цілей та інструментів конкурентної політики, а також запровадження постійного моніторингу та прогнозування рівня конкуренції на соціально важливих ринках. Основним механізмом підвищення конкурентних переваг України є здійснення внутрішніх реформ та трансформація векторів зовнішньоекономічної політики. Для подолання загроз країні потрібно вкладати гроші у розвиток підприємств, покращення стану підприємництва в цілому та створення привабливого бізнес середовища.

Аналіз впливу стану конкуренції на економічний розвиток країни свідчить, що близько 35% підприємств під тиском конкуренції підвищили ефективність своєї роботи, 41%, намагаючись втриматися на ринку протягом року, знижували ціни на власну продукцію. Менш вираженим був вплив конкуренції на зниження собівартості виробництва продукції. За результатами опитування 2018 року 21% підприємств змогли зменшити собівартість, незважаючи на інфляцію та вплив інших макроекономічних чинників. Частка підприємств, що скоротили виробництво власної продукції у 2018 році, перевищила частку підприємств, що навпаки, наростили обсяги виробництва. У 2018 році основною проблемою суб'єкти господарювання визнають рівень корупції (65% у 2018 році проти 70% у 2017), що полягає в наданні дозволів, пільг та привілеїв певним суб'єктам господарювання). Важливими факторами для бізнесу залишаються питання валютно-курсних коливань (53% у 2018 році проти 70% у 2017), наявності платоспроможного попиту населення (21% у 2018 році проти 34,8% у 2017) а також конкурентна боротьба на внутрішньому ринку².

¹ Васківська, К. В., Децик, О. І. (2019). *Інвестиційна діяльність суб'єктів підприємництва в системі бізнес-адміністрування*. Львів: ГАЛІЧ-ПРЕС.

² Атимонопольний комітет України (2019). *Річний звіт 2018*.

<<http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=148160&schema=main>> (2020, липень, 17).

Відповідний притік інвестицій є пріоритетним напрямом діяльності центральних органів влади в галузі економіки.

Аналіз впливу діяльності центральних органів влади на розвиток підприємницької діяльності в країні дозволяє виокремити такі форми та важелі:

- формування стабільного макроекономічного бізнес-середовища;
- забезпечення належної спрямованості законодавчої бази в сфері;
- активізація програм підтримки підприємництва;
- формування інституційного середовища для розвитку підприємництва;
- формування підприємницької поведінки в суспільстві, зокрема, через систему освіти.

На даний час в Україні на державному рівні розроблено Стратегію розвитку малого та середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року¹. Визначено основні проблеми, які негативно впливають на розвиток підприємництва на територіях, серед них:

- відсутність налагодженої і ефективної системної координації дій зацікавлених сторін, до яких відносяться центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, громадські об'єднання підприємців, міжнародні організації, проекти міжнародної технічної допомоги, які реалізуються на території України;
- неузгодженість державної політики у сфері розвитку підприємництва;
- нестабільність та непередбачуваність регуляторного середовища, в якому функціонують підприємства;
- відсутність взаємодії між центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування з питань вирішення поточних проблем в сфері розвитку підприємництва;
- недостатній рівень інституційної спроможності з питань реалізації державної політики розвитку підприємництва;
- низькі обсяги іноземних інвестицій та обмежене інвестування в підприємства, орієнтовані на експорт продукції;
- обмежена державна підтримка окремих сфер економіки, зокрема розвитку малого і середнього підприємництва в результаті економічної рецесії 2014-2015 рр.;
- обмежений доступ суб'єктів малого і середнього підприємництва до ресурсів (фінансових, майнових, природних тощо);
- високий рівень неформального сектору економіки, який, відповідно до оцінки Європейського інвестиційного банку, дорівнює 20% чисельності зайнятого населення;
- невідповідність існуючої інфраструктури підтримки підприємництва потребам малого і середнього підприємництва, низька якість та кількість надаваних послуг².

Серед напрямів активізації управління економічним потенціалом сільських територіальних громад можна виділити наступні:

1 – створення сприятливого середовища для розвитку підприємництва:

- підвищення рівня інформаційного забезпечення;
- спрощення процедури реєстрації нових підприємств та закриття існуючих;
- удосконалення в напрямі мінімізації ліцензійної та дозвільної системи;
- гармонізація законодавства у сфері технічних регламентів та сертифікації з європейськими вимогами;
- зниження контролюючого тиску на підприємства;
- удосконалення трудового законодавства.

2 – розширення доступу підприємств до фінансування:

- розширення кредитування підприємств комерційними банками;
- зниження процентної ставки за кредит для підприємств;
- пільгове кредитування новостворених підприємств сільських територій;
- зменшення інформаційної асиметрії завдяки веденню реєстру кредитних історій;
- зменшення дефіциту фінансування шляхом надання послуг з лізингу;
- поширення можливостей користування послугами з факторингу;
- залучення коштів неформальних інвесторів, краудфандинг;

¹ Про схвалення Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року (Кабінет Міністрів України). Урядовий портал <<https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/250167535>> (2020, липень, 17).

² Там само.

- розширення джерел фінансування суб'єктів інноваційного підприємництва;
  - спрощення податкового адміністрування.
- 3 – *розвиток і популяризація підприємницької культури та навичок:*
- стимулювання до навчання впродовж життя;
  - заохочення роботодавців до навчання своїх працівників;
  - активізація навчання суб'єктів підприємництва навичок ведення експортної діяльності;
  - забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері підприємництва;
  - підтримка підприємництва для окремих категорій населення;
  - підвищення рівня фінансової грамотності населення;
  - сприяння розвитку соціального підприємництва;
  - сприяння соціальній відповідальності підприємництва;
  - відродження сімейних традицій підприємництва.

Висновки. Зважаючи на децентралізаційний підхід до організації державної підтримки розвитку підприємництва, який базується на принципі субсидіарності та визначає доцільність розподілу завдань між центральним та місцевим рівнями, важливо розглядати основні напрями активізації управління економічним потенціалом підприємств сільських територіальних громад. У контексті стимулювання розвитку підприємництва важливим є процес ефективного управління економічним потенціалом підприємства, концептуальною метою якого є нарощування інвестиційно-інноваційного потенціалу та забезпечення соціально-економічного розвитку території.

References:

1. Antymonopolnyj komitet Ukrainy (2019) [Antimonopoly committee (2019)]. *Richnyj zvit, 2018* [Year report, 2018]. <<http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=148160&schema=main>> (2020, July, 17). [in Ukrainian].
2. Balackij, O. F. (2006). *Ekonomicheskii potencial administrativnyh i proizvodstvennyh sistem* [The economic potential of administrative and production systems]. Sumy: Universitetskaja kniga. [in Russian].
3. Halbwachs, M. (1938). *Morphologie sociale*. Paris: A. Colin <<https://www.researchgate.net/publication/292073218> Morfologia social y demografia en Maurice Halbwachs> (2020, July, 17). [in English].
4. Jeżak, J. (1990). *Strategiczne zarządzanie przedsiębiorstwem* [Strategic enterprise management]. Łódź. [in Polish].
5. Kovalev, V. V., Volkova, O. N. (2002). *Analiz hozjajstvennoj dejatel'nosti predprijatija* [Analysis of the economic activity of the enterprise]. Moscow: ROSPEKT. [in Russian].
6. Kostyrko, R. O. (2007). A comprehensive approach to the strategic analysis of the potential of financial and economic stability of the business entity. *Visnyk NU Lvivska Politehnika* [National university Lviv politechnik Bulletin], 578, 141-145. [in English].
7. Pichugina, T. S., Tkachowa, S. S., Tkachenko, O. P. (2017). *Upravlinnja zminamy* [The management of the changes]. Chernihiv: ChDUChT.
8. Pro schwalennja Strategii rozvytky malogo i serednogo pidprijemnytva v Ukraini na period do 2020 roky. (Kabinet Ministrov Ukrainy) [About approving the Strategy of the development small and medium business of Ukraine on the period to the 2020 (The Cabinet of Ministers of Ukraine)]. *Uryadovii portal* [Government portal] <<https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/250167535>> (2020, July, 17). [in Ukrainian].
9. Prokopyshak, V. B. (2013). *Formuvannia finansovoho potentsialu silskohospodarskykh pidprijemstv* [Formation of financial potential of agricultural enterprises]. Lviv: Liha-Pres. [in Ukrainian].
10. Savchenko, V. F. (2009). *Potentsial natsionalnoi ekonomiky Ukrainy* [Potential of the national economy of Ukraine]. Chernihiv: ChDIEiU. [in Ukrainian].
11. Shkromida, N. Ya. (2011). Comprehensive assessment of the economic potential of economic entities. *Ekonomichniy analiz* [Economic analysis], 9 (1), 383-386. [in English].
11. Vaskivska, K. V., Detsyk, O. I. (2019). *Investytsiina diialnist subiektiv pidprijemnytstva v systemi biznesadministruvannia* [Investment activity of business entities in the system of business administration]. Lviv: HALYCh-PRES. [in Ukrainian].